

Jeugd en Gezin

VERBETEREN VAN ZORG EN ONDERWIJS OP ROC'S

ERVARINGEN UIT DE ROTTERDAMSE PRAKTIJK

Colofon
Dit is een uitgave van Jeugd en Gezin

Bezoekadres Jeugd en Gezin
Parnassusplein 5
2511 VX Den Haag
Postadres
Postbus 16166
2500 BD Den Haag
Internetadres
www.samenwerkenvoordejeugd.nl
Telefoon 070-3405030
Telefax 070-3407834
www.jeugdengezin.nl

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met:
Postbus 51 Informatiedienst
Bereikbaar op werkdagen van 8.00 tot 20.00 uur onder
telefoonnummer 0800-8051 (gratis)
Postbus 20006
2500 EA Den Haag
www.postbus51.nl

oktober 2009

Fotografie
Wiep van Apeldoorn

Publicatienummer
16BR2009G036

Oplage
2500 exemplaren

“Minder schoolverlaters door heldere afspraken en nauwe samenwerking”

“Begin 2008 luidden de twee ROC’s in Rotterdam de noodklok. De problemen groeiden hen boven het hoofd. Teveel jongeren verlieten school zonder diploma, leraren stonden onder te hoge druk en de scholen kampten met zulke grote financiële problemen dat een faillissement dichtbij kwam. Toen deze berichten mij bereikten, wist ik meteen dat we vanuit het Rijk de partijen moesten steunen. Maar hoe is het zover gekomen? Hoe komt het dat de uitval zo groot is en waardoor zijn de ROC’s in deze situatie terecht gekomen?”

Met deze vragen voor ogen hebben we in 2008 met de partners in Rotterdam een proces in gang gezet om de kwaliteit van zorg en onderwijs aan jongeren op ROC’s structureel te verbeteren. Hierbij zaten het Rijk (onder leiding van Jeugd en Gezin), gemeente, ROC’s en hulpverlenende instanties met elkaar om de tafel en hebben we de problemen van jongeren in kaart gebracht. De problemen bleken groot en vaak was er sprake van multiproblematiek: jongeren kampen met huisvestingsproblemen, psychische problemen, verslavingen, schulden en er zijn relatief veel tienermoeders. Logisch dat iemand met dergelijke problemen zijn/haar concentratie verliest op school. Voor alle betrokkenen was het meteen helder dat we dit gevecht alleen aankunnen door de handen ineen te slaan. We durfden ons eigenbelang opzij te zetten voor het gezamenlijke doel: meer jongeren verlaten de school mét diploma.

Samen verkenden we de oplossingsrichtingen en maakten we heldere afspraken. Wie gaat vanuit welke verantwoordelijkheid wat doen? Dat werkt! Dat is de kern van de oplossing! Vervolgens maakten we afspraken om de zorg zoveel mogelijk in de school aan te bieden via Zorg- en AdviesTeams (ZAT’s), jongerencoaches, huisartsen, sociaal psychiatrisch verpleegkundigen en schuldhulpverlening. Er is met dit model een basis gelegd. Het echte werk gaat dit schooljaar pas beginnen, maar met Rotterdam gaat het in ieder geval de goede kant op.

U vindt in deze brochure onze ervaringen met de Rotterdamse praktijk om andere steden, met dezelfde problematiek, zowel inzicht als instrumenten te bieden om zelf ook aan de slag te gaan. Laat u inspireren en pak uw knelpunten ten aanzien van zorg en onderwijs aan jongeren aan. Vertrouw erop dat alleen een brede en integrale aanpak kans van slagen heeft in de strijd tegen dreigende maatschappelijke uitval van jongeren. Aan u de taak om uw ‘bondgenoten’ te zoeken en samen aan de slag te gaan. Maak er tijd voor vrij en zet er uw beste mensen op zodat meer jongeren mét diploma de school verlaten.”

Marcel van Gastel, Directeur-Generaal Jeugd en Gezin

Inhoud

Urgentie 4	
Betrokken partijen	5
Verkenning 6	
10 uitgangspunten	6
Gezamenlijke aanpak	7
De knelpunten en de aanpak	9
1. Zorg- en AdviesTeam (ZAT)	9
2. Intensieve en outreachende begeleiding	9
3. Betrokken regiogemeenten	9
4. Optimale inzet van budgetten	10
5. Toegankelijke zorg	10
6. Doelgroep loopt (na 18+) door tot 23	11
7. Hulp bij het op orde brengen en houden van de financiën	11
8. Gezondheidsvoorlichting	12
9. Huisvesting	12
Het project in Rotterdam is geslaagd, wanneer...	13
Follow-up en evaluatie	13
Informatie en inspiratie	14

Urgentie

Teveel jongeren in Rotterdam verlaten het ROC zonder diploma. De oorzaken lopen uiteen van: verslaving, psychische problematiek, huisvesting, vroeg ouderschap, schulden. Scholen zitten met een probleem: goed onderwijs bieden aan jongeren die met dergelijk grote problemen zitten, heeft weinig kans van slagen. Het beklijft niet. Als jongeren al willen praten over hun problemen, dan is dat op school. Docenten willen de jongeren graag helpen om de weg vrij te maken voor de studie, maar de kwaliteit van het onderwijs komt hiermee in het gedrang.

In maart 2008 bellen de voorzitters van College van Bestuur van de twee grote ROC's in Rotterdam met elkaar: "Dit gaat niet langer, het water staat me aan de lippen. Mijn docenten werken zich over de kop, leerlingen vallen uit en doordat ik zorg in school wil bieden hangt ons een faillissement boven het hoofd. Hoe zit het bij jou?". *Henri van Vlodrop (voorzitter CvB Zadkine)*

Piet Boekhoud (voorzitter CvB Albeda): "We wilden als ROC alles zelf oplossen, we haalden de zorg in huis maar hadden daar geen financiële middelen voor. Uiteindelijk hadden de jongeren nog steeds problemen, werd het voor onze docenten te zwaar en kwamen wij in financiële problemen. Toen hebben we samen met Zadkine en gemeente Rotterdam bij het rijk aangeklopt."

Tjaako Minnema (docent Albeda College): "Je voelt tijdens een les vaak al dat een leerling eigenlijk ergens mee zit. Maar als je er naar vraagt weet je dat je een beerput open kunt trekken, en als je het negeert voelt iemand zich verloren. Ondertussen staat de volgende klas te wachten voor een nieuwe les. Met dat soort dilemma's hebben docenten hier dagelijks te maken."

Betrokken partijen

Het bericht dat twee grote ROC's in Rotterdam dreigen om te vallen, bereikt Jeugd en Gezin. Deze neemt een faciliterende rol op zich. Onder leiding van het programmaministerie komen partijen die, op welke manier dan ook, betrokken zijn bij een deel van de problematiek bijeen. Zo worden het ministerie van OCW, het ministerie van Justitie, het ministerie van SZW, Bureau Jeugdzorg, de Gemeente Rotterdam, GGZ, maar ook Achmea en diverse banken betrokken bij het project.

Peter Lamers (wethouder Jeugd, Gezin, Onderwijs en Sport): **“Belangrijk aan dit project is dat de partijen boven hun kokers uit moeten kijken. Het gaat om één jongere, vaak met meerdere problemen. Die wil niet zijn ene probleem bij loket x neerleggen en het andere bij loket y. Gezamenlijk moeten wij er in slagen de jongere(n) centraal te stellen.”**

Leerling: **“Ik ben alleenstaande moeder van een jongetje van 2,5 jaar. Mijn docenten steunen me geweldig, ik kan met alles bij hen terecht. Voor hen zou het beter zijn als niet alle zorg voor ons op hun schouders rust, maar wordt verdeeld over hulpverleners in school.”**

Verkenning

De ontmoetingen tussen de betrokken partijen waren in eerste instantie heel verkennend: waar loopt een gemeente tegen aan, hoe zien Jeugdzorg en GGD dat, waarom handelen de ROC's zoals ze handelen? Deze verkenning zorgde ervoor dat alle facetten van de problematiek zichtbaar werden voor alle partijen.

Carla Kathmann (directeur Trajectbureau Albeda College):
“Tot nu toe werden de problemen met jongeren altijd gezien als een probleem van het ROC.”

10 uitgangspunten

1. De (overbelaste) jongeren op het ROC staan centraal; partijen stellen gezamenlijk belang boven eigen belang;
2. (Dreigende) uitval van overbelaste jongeren is een maatschappelijk probleem en dus niet enkel een probleem van een ROC;
3. Het oplossen van problemen gebeurt binnen de bestaande wettelijke kaders. Ga op zoek naar creatieve en pragmatische oplossingen;
4. De oplossingsrichtingen zijn van structurele aard. Denk niet in tijdelijke oplossingen;
5. De gemeente heeft de regierol in het proces en is de verbindende factor tussen de partijen;

Gezamenlijke aanpak

Alle partijen waren het erover eens: de jongerenproblematiek kan alleen gezamenlijk worden opgepakt en is geen probleem van de ROC's alleen. Maar, net zo min als de situatie rondom schooluitval in Rotterdam uit de lucht is komen vallen, zo is er ook geen instant oplossing te bedenken. Daarom is aan het begin van het proces goed nagedacht over de dragende principes. Zonder stevig fundament geen stevig huis. Dit heeft geresulteerd in een tiental uitgangspunten voor de Rotterdamse situatie, die een ieder die aan de vooravond van eenzelfde proces staat, ter overweging zou kunnen nemen. Startpunten, maar ook ijkpunten die gaande het proces de juiste koers – blijven – aangeven.

Marcel van Gastel (Directeur-Generaal Jeugd en Gezin):
“Het is een proces dat we als ministerie op gang hebben gebracht. We houden de partijen aan het gezamenlijk einddoel: zoveel mogelijk jongeren met een diploma van school laten gaan.”

6. Zorg- en Adviesteams (ZAT's) vormen de kern van de aanpak. De verschillende disciplines zijn in de school te vinden;
7. Hulpverlening is afgestemd op jongeren en bestaat uit laagdrempelige hulp die op korte termijn beschikbaar is;
8. Budgetten worden optimaal ingezet voor de jongeren, wat inhoudt dat middelen worden gebundeld en/of ontschot;
9. Ondersteunend instrumentarium is op orde: o.a. Verwijsindex Risicojongeren, aan- en afwezigheidsregistratie, warme overdracht van school naar school;
10. Het plan wordt breed gedragen met als eindresultaat een set van afspraken ondertekend door alle betrokken partijen.

Marcel van Gastel (Directeur-Generaal Jeugd en Gezin):
“**We hebben met elkaar de knelpunten geïnterpreteerd: waar lopen jongeren nou tegen aan? Vervolgens hebben we gekeken welke partijen daar een rol in zouden moeten spelen. Met die partijen hebben we naar de oplossingen gezocht.**”

De knelpunten en de aanpak

Met de verschillende disciplines aan tafel zijn de betrokken partijen er in Rotterdam in geslaagd de problematiek in 9 knelpunten te verwoorden. Door de knelpunten te benoemen, kwam er focus in het proces en konden oplossingsrichtingen gezocht worden.

De Rotterdamse situatie zal in meer of mindere mate vergelijkbaar zijn met de situatie in andere (grote) steden. Wat betreft het project Zorg op het MBO in Rotterdam zijn de volgende knelpunten gedefinieerd:

1: Zorg- en AdviesTeam (ZAT)

Momenteel zijn er op de ROC's te weinig ZAT's waarin kwetsbare jongeren besproken worden. Ook is er te weinig capaciteit aan hulpverlening.

Aanpak Rotterdam

Via een groei-model zullen zowel de zware (ZAT's met externe partijen) als de lichte ZAT's uitgebreid worden. De ZAT structuur omvat zowel de hulpverlening die in de school wordt geleverd, als de achterliggende zorg. De gemeente Rotterdam neemt namens de regio de regie over de uitrol van de ZAT's op zich.

Jolanda Stuifzand (teamleider Regionaal Preventief Jeugdbeleid, GGD): “Door met ZAT's in de school te werken, hoeven jongeren niet naar verschillende loketten met hun probleem, maar worden ze per persoon in een multidisciplinair overleg besproken.”

2: Intensieve en outreachende begeleiding

Voor jongeren met veel problemen, is het soms lastig om op tijd te komen, alle lessen bij te wonen of om afspraken met zorginstellingen na te komen. Er is gebrek aan intensieve begeleiding.

Aanpak Rotterdam

Jongerencoaches van het Jongerenloket gaan jongeren intensieve en outreachende begeleiding geven. Begeleiding die bestaat uit extra zorg en aandacht, waardoor de jongeren het gevoel krijgen dat ze wel degelijk gemist worden. Door de meer preventieve werking van de coaches, die vooral zorgmijdende jongeren veel eerder een helpende hand kunnen bieden, kan het Jongerenloket al aan de slag vóórdat de jongeren zijn uitgevallen, en niet slechts achteraf.

3: Betrokken regiogemeenten

Het Albeda College en het Zadkine zijn regionale scholen met jongeren uit zowel Rotterdam als de regiogemeenten. Toch zijn regiogemeenten op dit moment niet of nauwelijks betrokken bij de problematiek en het versterken van de zorgstructuur op de ROC's. Rotterdam stond er tot op heden min of meer alleen voor.

Aanpak Rotterdam

De regiogemeenten hebben hun verantwoordelijkheid in dezen erkend en er zijn inmiddels procesafspraken gemaakt voor een gezamenlijke uitwerking en aanpak. Naar verwachting zal dit in 2011 tot financiële afspraken leiden op de begroting van Rotterdam en de regiogemeenten.

4: Optimale inzet van budgetten

Onderwijs en zorg kosten de gemeente jaarlijks veel geld. Rotterdam heeft aangegeven op een aantal terreinen van onderwijs en zorg te kampen met financiële problemen.

Aanpak Rotterdam

Voor optimale hulpverlening moeten de drempels tussen de verschillende geldstromen zo veel mogelijk worden weggenomen. Ook zouden verschillende bronnen gebundeld kunnen worden. Alleen zo kunnen de budgetten optimaal ingezet worden.

5: Toegankelijke zorg

Het hulpverleningsaanbod moet aansluiten op de leefwereld van de jongeren. Veel van deze jongeren zijn eerder zorgmijddend dan zorgvragend. Hulpverlening moet daarom laagdrempelig zijn, zoveel mogelijk in de school aangeboden/geregeld worden en niet versnipperd zijn. Nog te vaak is het zo dat jongeren met teveel verschillende instanties (en daarmee bureaucratische regelingen) in aanraking komen, dat jongeren weken of maanden op hulp moeten wachten of dat jongeren naar de andere kant van de stad moeten reizen voor een afspraak bij een hulpverlenende instantie. Hierop haken veel jongeren af.

Aanpak Rotterdam

School is de plek waar de jongeren te vinden zijn en waar zij op hun beurt alle steun en zorg zouden moeten kunnen vinden die zij nodig hebben. Vandaar dat de zorg zoveel mogelijk in en rondom de school geregeld moet worden. Zorg die goed is afgestemd op de mores en gewoonten van de doelgroep, met een heldere werkwijze en een snelle indicatiestelling.

Leerling: “Als ik hulp vraag krijg ik vijf adressen van loketten waar ik heen moet. Dat kan ik niet, ik heb duidelijkheid nodig.”

Peter Lamers (wethouder Jeugd, Gezin, Onderwijs en Sport): “Jongeren die hulp nodig hebben, moeten niet gedwongen worden om zelf te gaan shoppen bij instellingen. Wij moeten de hulp daar brengen waar de meeste jongeren te vinden zijn. En dat is op scholen.”

6: Doelgroep loopt (na 18+) door tot 23

In de huidige situatie leidt de leeftijdsgrens van 18 jaar binnen de jeugdzorg tot belemmeringen in de hulpverlening. Er is een kunstmatige 'knip' in de zorgstructuur bij de leeftijd van 18 jaar. Jongeren die in hun ontwikkeling nog niet in staat zijn om zelfstandig te functioneren, hoewel zij volgens de wet meerderjarig zijn, zijn hier met name de dupe van. Door het ontbreken van een adequaat hulpaanbod dat past bij de leefwereld, raken veel jongeren tussen wal en schip of verdwijnen helemaal uit beeld van de zorg.

Aanpak Rotterdam

Hulpverlening aan jongeren zou structureel moeten zijn. Daarom is met Bureau Jeugdzorg afgesproken dat alle jongeren tot 18 jaar in behandeling genomen worden (en er niet reeds wordt afgebouwd bij een leeftijd van om en nabij 16-17 jaar). Ook is met Bureau Jeugdzorg afgesproken dat zij op basis van een uitspraak van het Zorg-en AdviesTeam binnen één week zorgen voor een indicatiestelling. Met GGZ-instellingen en de zorgverzekeraar worden afspraken gemaakt dat de volwassenenzorg beter aansluit bij de leeftijdscategorie 18-23 jaar. Ook landelijk is dit probleem gesignaleerd. Jeugd en Gezin stuurt in het najaar van 2009 een brief aan de kamer over de landelijke knelpunten die zich voordoen bij jongeren in de jeugdzorg rond 18 jaar en een voorstel om deze knelpunten aan te pakken.

Henri van Vlodrop (voorzitter CvB Zadkine): “Het gaat niet goed met de jongeren tussen de 18 en 23 jaar in deze stad.”

7: Hulp bij het op orde brengen en houden van de financiën

Steeds meer jongeren steken zich op steeds jongere leeftijd (diep) in de schulden. Er zijn geen harde cijfers beschikbaar maar de inschatting van de ROC's zelf is dat minimaal 5.000 van hun leerlingen kampen met financiële problemen. Daarbij kan het gaan om tienduizenden euro's per persoon. Oorzaken liggen onder meer in onverantwoord financieel gedrag (mobieltjes, uitgaan, kledingaankopen e.d.), te laagdrempelige kredietverstrekking aan jongeren, onvoldoende ondersteuning om problemen binnen de perken te houden en een belemmering in de schuldsanering. Daarnaast kunnen jongeren ook in financiële nood raken doordat ze studieboeken moeten aanschaffen en lesgeld moeten voldoen, vóórdat de middelen daartoe in hun bezit zijn. Geld lenen leidt in dat geval meteen al aan het begin van hun opleiding tot (soms grote) schulden.

Aanpak Rotterdam

De gemeente Rotterdam heeft diverse afspraken gemaakt en regelingen getroffen om jongeren financieel tegemoet te komen. Zo krijgen jongeren die van een WWB-uitkering naar studiefinanciering overstappen een overbrugging, zodat zij schuldenvrij boeken kunnen kopen en hun eerste lesgeld kunnen voldoen. Ook komen er lespakketten over beter omgaan met geld en worden de schuldsprekuren op de ROC's stadsdekkend. Met de ING, Rabobank en Fortis zijn afspraken gemaakt om financiële coaching te verlenen aan jongeren op de ROC's en er wordt onderzocht of de kredietverstrekking beperkt kan worden.

8: Gezondheidsvoorlichting

Veel ROC-deelnemers in Rotterdam kampen met gezondheidsproblemen zoals psychosociale problematiek, overgewicht, middelengebruik en problemen op het gebied van seksualiteit. Uit een onderzoek van de GGD naar 'Gezondheid en welzijn van ROC-deelnemers' blijkt dat ROC-deelnemers bovendien meer gezondheidsproblemen hebben dan leeftijdsgenoten.

Aanpak Rotterdam

Er worden sociaal psychiatrisch verpleegkundigen en huisartsen aangesteld op de ROC's voor consultatie, voorlichting, advies, korte behandeling en doorverwijzing. Zo kunnen jongeren voor medische en psychische zorg op school terecht.

9: Huisvesting

Veel jongeren die kampen met een accumulatie van problemen, hebben geen goede woonplek. Dit is een belangrijke oorzaak van schooluitval. Uit een bereedeneerde schatting van de Sociaalwetenschappelijke afdeling dienst SoZaWe Rotterdam zullen er in 2010 ongeveer 1.000 dakloze jongeren in Rotterdam zijn. De gemeente heeft de ambitie om al deze jongeren onderdak te bieden en te voorzien van goede begeleiding.

Aanpak Rotterdam

De gemeente Rotterdam maakt zich sterk voor bijzondere jongerenhuisvesting en subsidieert tot op heden crisisplaatsen, zeer lichte begeleidingsplaatsen, woontrainingsplaatsen, begeleid wonen-plekken en plaatsen voor gestructureerd verblijf. Al met al worden hiermee niet alleen dakloze jongeren geholpen maar ook jongeren die om dreigende schooluitval af te wenden behoefte hebben aan woonbegeleiding, bijvoorbeeld in een woonfoyer (zelfstandig wonen met lichte begeleiding).

Tjaako Minnema (docent Albeda College): “Ik heb soms leerlingen die met een tas schoolboeken van de ene slaapplek naar de andere zwerven. Soms houden ze dit wel een schooljaar lang vol.”

Het project in Rotterdam is geslaagd, wanneer...

- de gemeente de regierol neemt en houdt;
- de betrokken en verantwoordelijke partijen afstemming blijven zoeken en verantwoordelijkheid blijven nemen;
- de jongeren continu centraal worden gesteld bij het verbeteren van de zorgstructuur;
- er daadwerkelijk een laagdrempelige en toegankelijke zorgstructuur is gerealiseerd;
- jongeren snel geholpen worden;
- jongeren en roc's daadwerkelijk het verschil merken.

Peter Lamers (wethouder Jeugd, Gezin, Onderwijs en sport): **“Wij hebben geluk: Nederland vergrijsst, maar Rotterdam vergroent. Dan moeten we dus wel goed voor onze jongeren zorgen!”**

Marcel van Gastel (Directeur-Generaal Jeugd en Gezin): **“Er is nog een hoop werk aan de winkel voor de Rotterdamse partners.”**

Follow-up en evaluatie

Niets aan dit plan van aanpak om schooluitval in het Rotterdamse terug te dringen en te voorkomen is vrijblijvend van aard. Dit betekent dat de uitvoering van de afspraken uit het plan begin 2010 geëvalueerd zal worden. Net als in het plan zelf staat ook bij de evaluatie van de afspraken de jongere centraal. De kernvraag die beantwoord zal moeten worden is wat de jongeren op de ROC's – en de ROC's zelf – gemerkt hebben van de gemaakte afspraken.

Informatie en inspiratie

Tot slot, Rotterdam is beslist niet uniek wat betreft deze problematiek. Er zijn tal van andere gemeenten in Nederland die, helaas, kampen met eenzelfde soort problemen. Durft u dezelfde uitdaging aan als die we in Rotterdam zijn aangegaan? Laat u inspireren en informeren op de website www.samenwerkenvoordejeugd.nl. Hier vindt u onder andere verschillende ervaringen van andere gemeenten.

